

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У РИНКОВИХ УМОВАХ

ПИВОВАР Я.А.

*Студентка 4 курсу, відділення з підготовки бакалаврів,
напряму підготовки «Облік і аудит»*

*Науковий керівник ГОРОДЕНКО С.В. викладач, к.е.н.
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

У статті розглянуто значення і проблему інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Визначено, що зниження обсягів виробництва обумовлено звуженням інвестиційної діяльності, а тому активізація інтеграції аграрних підприємств до світового ринку інвестицій є головною потребою в інтересах їхнього економічного розвитку.

Ключові слова. Інвестиції, інновації, ринкові реформи, аграрні підприємства.

Вступ. Проблема активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення в контексті проведення ринкових реформ в Україні та підвищення ефективності господарювання. Переваги інноваційного чинника в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств сьогодні є очевидним, а його вплив на виробництво – радикальним і комплексним. Підприємства, які самостійно займаються інноваційною діяльністю, мають перевагу, оскільки вони не залежать від провідних фірм, які під гаслом експорту нових технологій насправді передають застарілі розробки. Варто наголосити, що володіння інноваціями, які є стимуляторами розвитку підприємства, забезпечує перемогу в конкурентній боротьбі. Інноваційні проблеми набувають специфічного характеру в період ринкової трансформації.

Ретельний аналіз динаміки показників виявив, що впродовж останніх років в Україні спостерігалось зростання ВВП паралельно із збільшенням обсягів інвестицій в основний капітал. Це свідчить про початок утвердження в країні інвестиційної моделі розвитку економіки. Проте основним джерелом фінансування капітальних вкладень залишаються власні кошти підприємств та організацій (понад 60%). І хоча їх частка постійно скорочується, ці ресурси все ще переважають у структурі фінансування інвестиційної діяльності. Позичкові ресурси є другим за значенням джерелом фінансування.

Зараз настав етап відродження української економіки, але різкий ріст цін, низька інвестиційна активність не сприяють цьому відродженню. Почалось послаблення деструктивних процесів. Насамперед це виявилось у значному скороченні порівняно з попереднім періодом річного рівня інфляції і стабілізації місячних обсягів виробництва. Став більш насиченим

споживацький ринок, підвищились доходи населення, підвищилась схильність до заощаджень. Істотною передумовою для підвищення ділової активності в економіці є подальший розвиток процесу приватизації державної власності.

Ці і деякі інші позитивні тенденції у господарській динаміці свідчать про рух економіки України до стабілізаційної фази перехідного періоду. Однак стійкість цього руху, який забезпечується здебільшого засобами грошово-кредитної політики, залишається недостатньо міцною за відсутності необхідних структурних зрушень у реальному секторі економіки.

Мета дослідження:

- визначити сутність, види та функції інвестицій;
- узагальнити головні ознаки інвестиційної привабливості підприємства;
- обґрунтувати особливості впровадження науково-технічних інновацій в аграрному секторі економіки;
- довести, що активізація інтеграції українських підприємств до світового ринку інвестицій є головною потребою в інтересах економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем інноваційно-інвестиційної діяльності зробили такі вітчизняні та зарубіжні учені: В. Александрова, И. Бланк, В. Гриньова, Б.Губський, С. Ільєнкова, Ю. Кроль, М. Кропивко, П. Лайко, М. Малік, П.Массе, А. Пересада, С. Покропивний, П. Саблук, Н. Татаренко, Б. Твісс, М.Туган-Барановський, У. Шарп, Й. Шумпеттер та інші.

Виклад основного матеріалу. Категорія інвестиції визначається багатьма ученими (як закордонними, так і вітчизняними) неоднаково. [1, 2, 3, 8, 10] Одні з них розглядають цю категорію з фінансової й економічної точок зору як довгострокове вкладення ресурсів з метою одержання прибутку в майбутньому. Інші – в економічному значенні – інвестування визначають як організацію виробничого процесу з метою створення виробничих потужностей і найму робочої сили, розуміючи під інвестиціями вкладення коштів у реальні активи для виробництва товарів і послуг з метою отримання прибутку при обґрунтованому розмірі ризику.

У широкому змісті, під інвестиціями розуміються кошти, майнові й інтелектуальні цінності держави, юридичних і фізичних осіб, що направляються на створення нових підприємств, реконструкцію і технічне переозброєння діючих, придбання нерухомості, акцій, облігацій, інших цінних паперів з метою одержання прибутку. [1] У загальновідомій класифікації інвестиції поділяються на:

- портфельні (фінансові), тобто вкладення в акції, облігації, інші цінні папери, активи інших підприємств;
- реальні, тобто вкладення в створення нових, реконструкцію і переозброєння діючих підприємств. Ці інвестиції називають ще

капіталоутворюючими, що включають: інвестування в основний капітал, витрати на капітальний ремонт, придбання земельних ділянок, інвестиції в нематеріальні активи (патенти, ліцензії, програмні продукти, інновації й ін.), і інвестиції в поповнення запасів матеріальних оборотних коштів.

Відмінною рисою фінансових інвестицій у порівнянні з реальним інвестуванням є те, що вони не призначені для обов'язкового створення нових виробничих потужностей, а припускають передачу прав на гроші і придбання прав на майбутній дохід. Вони можуть називатися портфельними, тому що ризик їхнього вкладення, як правило, знижується за допомогою диверсифікованості інвестиційного портфеля.

Як економічна категорія інвестиції виконують ряд найважливіших функцій, серед яких:

- забезпечення конкурентоспроможності продукції і підвищення її якості;
- структурна перебудова виробництва;
- створення необхідної сировинної бази для ефективного функціонування підприємств;
- вирішення соціальних проблем.

Інвестиції необхідні для забезпечення ефективного функціонування підприємств, їхнього стабільного стану й у зв'язку з цим вони використовуються для досягнення наступних цілей: подальшого розширення і розвитку виробництва; відновлення основних виробничих фондів; підвищення технічного рівня праці і виробництва; здійснення природоохоронних заходів і придбання цінних паперів, вкладення коштів в активи інших підприємств.

Для підвищення ефективності використання інвестицій в економічній літературі розроблена їх науково обґрунтована класифікація. Інвестиції класифікують з позиції форми, економічного змісту кожної з груп. Найбільш повною і комплексною є класифікація інвестицій, наведена в роботах І.А.Бланка. [1] Він використовує наступні ознаки класифікації інвестицій:

- об'єкт вкладення (реальні і фінансові);
- характер участі в інвестуванні (прямі і непрямі);
- період інвестування (довгострокові і короткострокові);
- форма власності (спільні, іноземні, державні і приватні);
- регіональна ознака (інвестиції за кордоном і усередині країни).

Ця класифікація дає реальне уявлення, на які цілі підприємство може направляти інвестиції, і характеризує його інвестиційний портфель. Отже, саме оптимізація цього портфеля і є однією із найсерйозніших проблем на підприємстві.

Важливою для ефективного використання інвестицій є їх структура, тобто склад за видами, напрямками використання і за їхньою питомою вагою в загальному розмірі інвестицій.

У процесі інвестування, що являє собою динамічний процес, відбувається зміна форм капіталу, а саме: перетворення початкових ресурсів в інвестиційні витрати і перетворення вкладених коштів у приріст капітальної вартості в формі доходу або соціального ефекту.

Сучасна теорія інвестицій, заснована на роботах Гаррі Марковица, який на основі запропонованої математичної моделі формування оптимального портфеля цінних паперів і методів побудови таких портфелів, формалізував поняття прибутковості й ризику, запропонував моделі для інвестиційних задач і методи їх аналізу та рішення.

Практична можливість застосування портфельної оптимізації розроблена В. Шарпом, який запропонував однофакторну модель ривка капіталів. [11] Вона побудована на основі принципу, який полягає в тому, що співвідношення між очікуваною прибутковістю й ризиком повинно бути таким, щоб жоден індивідуальний інвестор не міг одержувати необмеженого доходу від угоди. Теорія інвестицій припускає розробку та впровадження відповідної технології управління інвестиційними процесами, яка повинна забезпечувати єдність інтересів системи інвестування, включаючи:

- дослідження інвестиційного клімату на підприємстві;
- оцінку інвестиційної привабливості галузі, до якої відноситься підприємство;
- обґрунтування стратегії інвестування й інвестиційної діяльності підприємства;
- оцінку ступеню впливу інвестицій на фінансові результати діяльності підприємства.

Дослідження методологічних принципів інвестиційної діяльності підприємства з урахуванням змін економічних відносин показує, що сутність категорій капітальні вкладення й інвестиції не однакова. Це пов'язано зі змінами в сутності інвестиційних процесів, і тому деякі економісти [3, 7] стверджують, що поняття інвестиції є більш широким, ніж капітальні вкладення, тому що вони не збігаються кількісно і розрізняються якісно. Капітальні вкладення розглядаються як одна з можливих форм інвестицій.

Як свідчать роботи економістів [4, 9], капітальні вкладення виступають тільки в якості одного з елементів капіталоутворюючих інвестицій, а інвестиції – у вигляді двох складових: реальної і фінансової. Інвестиційна діяльність може розвиватися ефективно за умови збалансованої взаємодії цих складових. Це обумовлює необхідність регулювання інвестиційної сфери з боку держави, що повинно сприяти реальному інвестуванню і впливати на співвідношення інвестиційного попиту та пропозиції.

Дослідження процесу інвестиційної діяльності підприємств містить оцінку інвестиційної ситуації, інвестиційного клімату й інвестиційної привабливості. Інвестиційна ситуація визначається інвестиційною активністю підприємства й ефективністю інвестиційних процесів. Оцінка інвестиційного

клімату здійснюється за допомогою аналізу результатів прогнозування соціально-економічної ситуації й екологічної ситуації в країні, регіоні. Інвестиційна привабливість обумовлюється сприятливою інвестиційною ситуацією й інвестиційним кліматом, наявністю переваг, які забезпечать інвестору додатковий дохід на вкладені кошти і зменшать ступінь ризику.

Інвестиційна ситуація підприємства визначається загальнодержавними регіональними факторами, серед яких: інфляція, податкова, амортизаційна, валютна і митна політика; банківські процентні ставки, галузева структура регіону, зовнішньоекономічні зв'язки, географічне положення підприємства, рівень доходів, інвестиційна привабливість підприємства.

Отже, провідні економісти пов'язують майбутнє нашої держави з залученням у широких масштабах в українську економіку іноземних інвестицій, які утворюють довготермінові цілі створення в Україні цивілізованого суспільства, яке характеризувалося б високим рівнем життя населення.

Іноземний капітал може внести в країну досягнення науково-технічного прогресу та передовий досвід управління. Крім того, залучення іноземного капіталу в матеріальне виробництво набагато вигідніше від отримання кредитів для закупівель необхідних товарів, які лише збільшують загальний державний борг. [4]

Притік зарубіжних капіталовкладень життєвоважливий для досягнення середньотривалих цілей, таких як вихід із сучасного кризового стану, початковий підйом економіки. При цьому українські громадянські інтереси не збігаються з інтересами іноземних інвесторів, отже, важливо залучити капітали так, щоб не залишити їх власників власних мотивацій, одночасно скеровуючи дії останніх на благо суспільних цілей. Це завдання має рішення, що підтверджується світовим досвідом (наприклад, утворення нових індустріальних країн), але для знаходження будь-яких визначальних дій з її здійснення потрібно насамперед вивчити конкретний стан у сфері залучення іноземних інвестицій у справжніх українських умовах, розглянути економічну і законодавчу бази, які забезпечують інвестиційний клімат у країні. Адже сьогодні такий могутній інструмент із залучення іноземного капіталу як законодавство одночасно є основною причиною, що утримує інвесторів від великих вкладів.

Аграрні підприємства мають зношене та застаріле обладнання, але за першочергового їх переоснащення вони можуть стати впливовим чинником активізації інвестиційних процесів в Україні. Приватизація цієї сфери із залученням іноземних інвестицій також сприятиме цим процесам.

Іноземний капітал сьогодні особливо необхідний у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, зняти наростаюче соціальне напруження у суспільстві. Це насамперед виробництво продуктів харчування, товарів широкого попиту та послуг, ліків та іншої життєвоважливої продукції. І річ тут не лише у тому, щоб забезпечити населення необхідними

товарами та послугами, але й у тому, щоб здійснити їх імпортозаміщення, звільнивши валютні ресурси, що витрачаються сьогодні на імпорт товарів народного споживання або сировини для їх виробництва. Під час формування сприятливого інвестиційного клімату підприємства не слід оминати увагою такі слабкі моменти, як урахування необхідності різного інвестиційного клімату для різних типів інвестицій, збалансування інтересів усіх учасників інвестиційного проекту, стабільність і достатню гнучкість самого інвестиційного клімату, забезпеченість сполучення інвестицій з інноваційними чинниками розвитку, сприяння підвищенню кваліфікації працівників [7, с. 19].

Отже, умови інвестиційної привабливості підприємства відіграють не останню роль у залученні іноземних інвестицій, тому що для цього замало лише наявності привабливого інвестиційного клімату держави. Саме організаційно-економічні умови всередині підприємства визначають, чи буде воно вибране з-поміж інших підприємств цієї галузі для реалізації інвестиційного проекту. А головною складовою інвестиційного клімату, якій приділяється основна увага потенціальних інвесторів, є рівень ризику і, згідно з оцінкою спеціалістів Європейського Центру досліджень, підприємницький ризик інвестицій в Україну становить 80%. [9, с. 231]

У реконструкції та модернізації за участі іноземного капіталу має потребу фактично все агропромислове господарство України, як і усіх республік колишнього СРСР – від первинних виробничих процесів у сільському господарстві до випуску кінцевого продукту, доведення його до споживача. Тут вкрай необхідно підняти продуктивність та знизити втрати, забезпечити глибшу та комплекснішу переробку первинної сировини з метою значного збільшення виходу кінцевої продукції та підвищення її споживчих якостей. Через технологічну відсталість у агропромисловій сфері економіки щорічно не доходять до споживача мільйони тонн м'яса, не використовується близько половини молочного білка, пропадає близько 30-40 % овочів та фруктів. У величезних кількостях втрачається або нераціонально використовується й вирощена зернова продукція [2].

Зниження витрат сільськогосподарської сировини та поглиблення її переробки стосується тих сфер, де за участю іноземного капіталу можна в короткі терміни одержати значний економічний ефект, зокрема створення порівняно невеликих підприємств, що не потребують великих вкладень і забезпечують швидку окупність початкових затрат за невисокого ступеня ризику для іноземних інвесторів. Бажана участь іноземного капіталу й у переведенні агропромислового виробництва на сучасну технологічну базу, зокрема з використанням потужного науково-технічного та виробничого потенціалу оборонних галузей, що підлягають конверсії.

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**:

1. Активізація інтеграції українських підприємств до світового ринку інвестицій є головною потребою в інтересах економічного розвитку країни і

сьогодні пріоритетне значення має використання форми залучення прямих іноземних інвестицій.

2. Українські підприємства не мають досвіду взаємодії зі світовим ринком інвестицій, що ускладнює їх роботу щодо залучення інвестицій.

3. Серед чинників, які спричинили низьку інвестиційну привабливість підприємств, варто виділити такі: у більшості інвестиційних пропозицій не міститься вказівок про те, у якій формі реципієнти бажають одержати інвестиції. З інвестиційних пропозицій іноземні інвестори не мають уяви про їхню роль у реалізації проекту, що підсилює недовіру до менеджменту реципієнтів.

Економічну базу для виходу економіки країни з кризи може забезпечити реалізація інноваційно-інвестиційних проектів з розвитку реального аграрного виробництва. Однак, як свідчать результати досліджень, більшість аграрних підприємств не розробляють стратегію власного розвитку з урахуванням вимог ринкової економіки. Це негативно позначається на прийнятті рішень потенційними інвесторами в зв'язку з великим ризиком втрати коштів через незахищеність прав власності, незадовільні системи управління, непрозорість фінансового стану підприємств.

Отже, найгостріші проблеми підвищення інвестиційної привабливості української економіки виникають у макроекономічній сфері. Вирішувати їх потрібно з урахуванням інтересів і внутрішніх і іноземних інвесторів.

Економіка України малоприваблива для іноземного капіталу. Збільшення обсягів залучених іноземних інвестицій і удосконалення їхньої структури буде неможливим без активізації інвестиційної сфери та поліпшення інвестиційного клімату в аграрній сфері. Шлях до залучення іноземного капіталу лежить, хоч, як це не парадоксально звучить, через вітчизняного товаровиробника. В Україні має бути сформований платоспроможний внутрішній попит, зокрема на продукцію сільськогосподарського призначення. Залучення іноземних інвестицій допоможе вирішити внутрішні проблеми, зокрема соціальні та науково-технічні.